

Πανεπιστημιακό κίνημα και πανεπιστημιακή εξουσία

Του Κωστή Παπαϊωάννου

*Εδώ μείνε τώρα και βρίζε και των θεών τα τρόπαια
καταπατώντας δίνε τα στους εφήμερους. Πώς τάχα
αυτοί οι θνητοί τους πόνους σου μπορούν να σ' αλαφρώσουν;
Ψεύτικα Προμηθέα σ' ονομάζουν οι θεοί,
εσένα του ίδιου Προμηθέας σου χρειάζεται για νάβρεις
τρόπο να ξεφύγεις από αυτήν εδώ την τέχνη.*

Κράτος προς Προμηθέα
Προμηθέας Δεσμώτης 82-87

Αφορμή για το παρόν σημείωμα έδωσε ένα κείμενο, που γράφτηκε από τις καταλήψεις της Μυτιλήνης και δημοσιεύτηκε στο Indymedia. Ένα κείμενο ιδιαίτερα ενδεικτικό, για την σημασία της σημερινής αναταραχής στο πανεπιστήμιο αλλά και για τις δυνατότητες της *πανεπιστημιακής κοινωνίας* να συνειδητοποιήσει την κατάσταση της παιδείας μέσα στην οποία το *πανεπιστήμιο* βρίσκεται και αποκτά ιδιαίτερη κοινωνική του υπόσταση, καθώς και για τα όρια αυτών των δυνατοτήτων. Το κείμενο έχει τίτλο **«κάποιες σκέψεις για το ετοιμοθάνατο πανεπιστήμιο και το σχιζοφρενικό φοιτητικό κίνημα»**. Θεωρούμε τον τίτλο πετυχημένο, ως προς την χρήση των όρων **"σχιζοφρένεια"** και **"θάνατος"**, αλλά νομίζουμε ότι θα μπορούσε να διορθωθεί ως προς τα υποκείμενα στα οποία αποδίδονται αυτοί οι όροι. Θα μπορούσαμε δηλαδή να τον **"διορθώσουμε"** ως εξής: **«κάποιες σκέψεις για την ετοιμοθάνατη πανεπιστημιακή εξουσία και την σχιζοφρενική πανεπιστημιακή κοινωνία»**. Καταλήξαμε ως τόσο στον παραπάνω τίτλο που νομίζουμε ότι είναι περισσότερο ενδεικτικός για την πραγματική αντίθεση που δημιουργεί την αναταραχή στον τόπο του πανεπιστημίου.

Τα δεδομένα

Να εξηγήσουμε κατ' αρχάς την διόρθωση. Θεωρούμε το *πανεπιστήμιο* σαν έναν **"κοινωνικό τόπο"**, δηλαδή σαν έναν από τους τόπους στους οποίους μια μερίδα της κοινωνίας πραγματοποιεί μια εξειδικευμένη λειτουργία. Παραδοσιακά το πα-

νεπιστήμιο είναι ο τόπος στον οποίο η κοινωνία "παραπέμπει" για επεξεργασία την εμπειρία της από τις διάφορες δραστηριότητές της, και ο οποίος την επιστρέφει ως γνώση με την οποία τροφοδοτούνται, οι ίδιες δραστηριότητες, αλλά και η κοινωνική δραστηριότητα ως σύνολο, δηλαδή η γενική πολιτιστική λειτουργία της κοινωνίας. Από την άλλη μεριά το *πανεπιστήμιο* είναι ένα ο τόπος όπου πραγματοποιείται, ένα σημαντικό μέρος της βασικής ιστορικής λειτουργίας της κοινωνίας, δηλαδή η ανανέωσή της μέσω της διαδοχής των γενεών και το πέρασμα της κοινωνικής συνείδησης από το ένα στάδιο στο άλλο. Δεν μπορεί επομένως να υπάρξει *πανεπιστήμιο* ξεκομμένο από την κοινωνία και την ιστορική της κίνηση. Από την άλλη μεριά, θάνατος του πανεπιστημίου θα σήμαινε για την κοινωνία, είτε ότι ως τόπος, για τις λειτουργίες που αναφέρθηκαν, της είναι πλέον περιττός, είτε ότι η κοινωνία αποφάσισε να αυτοκτονήσει, αφήνοντας το πανεπιστήμιο να πεθάνει. Αν η *εξουσιαστική σκέψη* έχει αποφασίσει οποιαδήποτε από αυτές τις δύο εκδοχές, είναι φανερό ότι η *κοινωνική σκέψη* δεν μπορεί να την δεχτεί.

Από την άλλη μεριά το *φοιτητικό κίνημα* δεν είναι μια μόνιμη κατάσταση της *πανεπιστημιακής κοινωνίας*. Για *φοιτητικό κίνημα* μπορούμε να μιλάμε εφόσον μέσα στην *πανεπιστημιακή κοινωνία* αναπτύσσεται μια σαφής *πολιτική δραστηριότητα*, με ορισμένους, σωστούς ή λαθεμένους, στόχους οι οποίοι αποβλέπουν σε καθορισμένες αλλαγές σχετικές με το πανεπιστήμιο ή με την κοινωνία γενικότερα. Στα τελευταία χρόνια αυτό που ονομαζόταν φοιτητικό κίνημα, έγινε σταδιακά μέρος των διαδικασιών ανάδειξης της *πανεπιστημιακής εξουσίας*, και λειτούργησε, μάλλον ανασχετικά σε κάθε απόπειρα για ανασυγκρότηση ενός πολιτικού *πανεπιστημιακού κινήματος*, παρά σαν *φοιτητικό κίνημα*. Η σημερινή κατάσταση στο πανεπιστήμιο μπορεί να περιγραφεί σαν *αναταραχή*. Μια τέτοια περιγραφή δεν υποτιμάει καθόλου την κατάσταση από την άποψη των ενδείξεων που παρέχει για τις αλλαγές που κυοφορούνται αλλά και δεν αφήνει περιθώρια για μια υπερβολική πολιτική ερμηνεία της. Δεχόμενοι ωστόσο η συγκεκριμένη σημερινή αναταραχή στο πανεπιστήμιο, σημαίνει ότι αρχίζει να σχηματίζεται, έστω έμμεσα και συγκεχυμένα, μια πολιτική προοπτική και άρα θα μπορούσαμε να μιλάμε για *κίνημα*, τότε αυτό το *κίνημα* μπορεί να έχει αντιφάσεις μπορεί να είναι δηλαδή αντιφατικό, αλλά δεν μπορεί να ονομαστεί σχιζοφρενικό.

Η πανεπιστημιακή κρίση

Το κείμενο στο οποίο αναφερόμαστε υποστηρίζει ότι *«το πανεπιστήμιο βρίσκεται σε κρίση. Ουσιαστικά το πανεπιστήμιο δεν μπορεί να λειτουργήσει»*. Δεν νομίζουμε όμως ότι οι συντάκτες του κειμένου το εννοούν, πως επειδή το πανεπιστήμιο δεν μπορεί να λειτουργήσει, με την συγκεκριμένη μορφή, μπορεί και να καταργηθεί. Ότι δηλαδή η κρίση στην οποία αναφέρονται αφορά το *πανεπιστήμιο* σαν τον *κοινωνικό τόπο* (δεν λέμε σαν "θεσμό" γιατί αυτός περιλαμβάνει και τον συγκεκριμένο τρόπο λειτουργίας), που καλύπτει την ανάγκη για επεξεργασία της γνώσης, και της παιδείας, όπως αναφέραμε πιο πάνω. Είναι αντίθετα προφανές, αφού μάλιστα αναφέρονται στην αδυναμία να λειτουργήσει, ότι μιλούν για μια *κρίση λειτουργίας* του πανεπιστημίου. Αλλά τη λειτουργία του πανεπιστημίου την καθορίζει η κοινωνική εξουσία, μέσω του τμήματος της που είναι η *πανεπιστημιακή εξουσία*. Νομίζουμε λοιπόν τελικά ότι και οι συντάκτες του κειμένου θα συμφωνούσαν ότι δεν βρίσκεται σε κρίση ολόκληρο το *πανεπιστήμιο* αλλά η *πανεπιστημιακή εξουσία*.

Αν θεωρήσουμε την *πανεπιστημιακή εξουσία* σαν το συγκεκριμένο σύστημα διαμεσολάβησης, ανάμεσα στην κοινωνία ως πρωτογενή παραγωγό της γνώσης και στην κοινωνία ως τελικό αποδέκτη αυτής της γνώσης, επεξεργασμένης και οργανωμένης κατάλληλα, ώστε να διευκολυνθούν οι κοινωνικές λειτουργίες και συγχρόνως την θεωρήσουμε σαν το συγκεκριμένο σύστημα διαμεσολάβησης ανάμεσα στις απερχόμενες και στις επερχόμενες γενιές της κοινωνίας, τότε η *πανεπιστημιακή εξουσία* δεν βρίσκεται απλώς σε κρίση, δεν είναι απλώς ετοιμοθάνατη, αλλά είναι κλινικά νεκρή. Γιατί η *πανεπιστημιακή εξουσία* σαν σύστημα διαμεσολάβησης δεν είναι πια ικανό, ούτε να προωθήσει τις διαδικασίες της γνώσης ή της διαδοχής, αλλά ούτε να τις εμποδίσει. Δεν μπορεί καν να ενδιαφερθεί για αυτές. Το μόνο που έχει ενδιαφέρον να κάνει, όπως φαίνεται από την πρακτική, είναι να εκμεταλλεύεται την ανάγκη της κοινωνίας για οργάνωση, δηλαδή να την ανάγκη της να είναι κοινωνία, για να συντηρήσει την παρουσία της συντηρώντας τους κανόνες λειτουργίας της κοινωνίας που φέρνουν την σφραγίδα της. Συντηρείται μάλιστα σήμερα όλο και περισσότερο το πρωτογενώς συμβολικό μέρος των κανόνων λειτουργίας της κοινωνίας, και ατονεί το ουσιαστικό τους μέρος που η ίδια

η *αστική εξουσία* μορφοποίησε στην επαναστατική της περίοδο. Ας θυμηθούμε σ' αυτό το σημείο την άποψη που εκφράζει ο Αντόνιο Νέγκρι στην "αυτοκρατορία", ότι όλες οι επιστήμες τείνουν να συνενωθούν σε μια μοναδική *αστυνομική επιστήμη*, για την οποία όμως ο Νέγκρι έχει μια αμφιθυμία ως προς το αν θα θεωρήσει τον σχηματισμό της ένδειξη "παντοδυναμίας" ή πλήρους "αδυναμίας".

Αν είναι σωστό να επισημαίνεται τι είναι ικανή και τι ενδιαφέρεται να κάνει, η *πανεπιστημιακή εξουσία*, δεν είναι σωστό να παραλείπεται η επισήμανση ότι η *πανεπιστημιακή εξουσία* έχει προκύψει μέσα από την *πανεπιστημιακή κοινωνική λειτουργία* που είναι μέρος της *συνολικής κοινωνικής λειτουργίας*. Με αυτήν τη συγκεκριμένη εξουσία, με αυτό το ίδιο σύστημα, η *πανεπιστημιακή κοινωνία* διέλυσε την απόσταση από μια παρελθούσα κατάσταση κατά την οποία το σύστημα διαμεσολάβησης επαρκούσε, μέχρι την σημερινή κατάσταση κατά την οποία το ίδιο σύστημα δεν επαρκεί. Επίσης δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι μέσα κυρίως από πρωτοβουλίες αυτού του συστήματος ξεκίνησαν στο παρελθόν, και ξεκινούν και σήμερα διαδικασίες οι οποίες οδηγούν στην "έκλυση" δυνάμεων που η σύγκρουσή τους προκαλεί σήμερα την κρίση του πανεπιστημίου. Αν η πολιτική σκέψη δεν βαρυνόταν από την καλλιέργεια της σκανδαλογαγνείας, σαν αποκορύφωση μιας αδιέξοδης κριτικής, θα είχε γίνει αντιληπτό ότι η ιστορική δυναμική δεν εκφράζεται μόνο από τον πόλο του πανεπιστημίου, που ονομάζουμε *πανεπιστημιακή κοινωνία*, αλλά ότι στην δυναμική αυτή εμπλέκεται -- κατά τρόπο που δεν ξεχωρίζονται -- και ο πόλος της πανεπιστημιακής εξουσίας.

Από τις παραπάνω σκέψεις προκύπτει ότι ανάμεσα στους δύο πόλους του σχηματικού δίπολου *κοινωνία του πανεπιστημίου* και *εξουσία του πανεπιστημίου*, αυτός που έχει ζωτική σημασία είναι ο πρώτος. Αν και σχηματική, η διάκριση των δύο πόλων του πανεπιστημίου είναι απαραίτητη για την κατανόηση της πολιτικής λειτουργίας του και της ιστορικής του δυναμικής. Δεν πρέπει όμως να ξεχνάμε ότι πραγματικός είναι ουσιαστικά μόνο ο πόλος *κοινωνία*, ενώ ο πόλος *εξουσία* δεν είναι παρά η προσωρινή κάθε φορά μορφή του πρώτου. Αλλά βέβαια ως μορφή όσο προσωρινή και να είναι κάθε φορά, γενικά είναι απαραίτητη και επομένως ο πόλος "εξουσία" είναι εξ ίσου απαραίτητος και ουσιαστικά ταυτισμένος με τον πόλο "κοινωνία". Μπορούμε επομένως να πούμε ότι στο *πανεπιστήμιο* συνυπάρχουν αλλά και συγκρούονται σήμερα, η παλιά *πανεπιστημιακή μορφή* όπως έχει

εξελιχθεί μέχρι τις μέρες μας *απαράλλακτη* στην ουσία της και η νέα *πανεπιστημιακή κοινωνία* που διαμορφώνεται διαρκώς μέσα από την καθημερινή τροποποίηση των κοινωνικών σχέσεων.

Σ' αυτή τη συνύπαρξη και αντιπαράθεση, η *πανεπιστημιακή κοινωνία* είναι η έκφραση του πραγματικού και η κινητήρια ιστορική δύναμη της πανεπιστημιακής λειτουργίας ενώ η *πανεπιστημιακή εξουσία* εκφράζει την κινητήρια ιστορική αντίφαση, γεννώντας την κοινωνία που θα την αμφισβητήσει και τελικά θα την αντικαταστήσει. Πράγματι η *πανεπιστημιακή εξουσία*, από την μια μεριά είναι πρόθυμη μέχρι και πιεστική σε περιόδους κρίσης -- όπως σήμερα με την ιδιωτικοποίηση και την παγκοσμιοποίηση -- να υιοθετήσει των πιο προχωρημένο εκσυγχρονισμό των σχέσεων, κι από την άλλη μεριά είναι απρόθυμη μέχρι και κατασταλτική, να υιοθετήσει τις οργανωτικές αλλαγές που αντιστοιχούν στις κοινωνικές σχέσεις που έχει ήδη υιοθετήσει.

Σχιζοφρένια ή εφηβικό δίλλημα;

Αυτό που ονομάζεται σήμερα *φοιτητικό κίνημα* και σε κάθε περίπτωση η σημερινή φοιτητική αναταραχή, δεν είναι παρά μια εκδήλωση αμφισβήτησης και ανυπακοής της νέας *πανεπιστημιακής κοινωνίας* απέναντι στην παλιά *πανεπιστημιακή κοινωνία* δηλαδή απέναντι στην *πανεπιστημιακή εξουσία*. Η "διάγνωση" επομένως μιας "σχιζοφρένειας" σ' αυτή την νέα *πανεπιστημιακή κοινωνία* είναι εύστοχη, γιατί όπως ακριβώς συμβαίνει με τους εφήβους, η πανεπιστημιακή κοινωνία διχάζεται ανάμεσα στο να αποδεχθεί ή να απορρίψει την *πανεπιστημιακή εξουσία* από την οποία έχει γεννηθεί. Αλλά στην κατάσταση που βρίσκεται σήμερα από άποψη συνείδησης (εδώ υπεισέρχεται η εφηβικότητα) η παλιά *πανεπιστημιακή εξουσία* ταυτίζεται με την νέα *πανεπιστημιακή κοινωνία* δημιουργώντας ένα δίλλημα που είναι πράγματι *διχαστικό*, αφού η *παλιά εξουσία* του πανεπιστημίου είναι εντελώς ασύμβατη με την *νέα κοινωνία* του, παρόλο που αυτή έχει "γεννηθεί" μέσα από την πολιτική της. Ακριβέστερα η *παλιά εξουσία* έχει καθορίσει τους όρους της αγοράς και οι όροι της αγοράς έχουν καθορίσει την *νέα κοινωνία*. Είναι λοιπόν εκ πρώτης όψεως φυσικό, η αμφισβήτηση της παλιάς *πανεπιστημιακής εξουσίας*, να δημιουργεί *διχαστικά δίλληματα* στη νέα *πανεπιστημιακή*

νία. Η λύση όμως του προβλήματος της νέας κοινωνίας δεν είναι να απορρίψει την αγορά, όπως υποκριτικά ζητάει η πανεπιστημιακή εξουσία (αφού η ίδια είναι εξ ολοκλήρου υπεύθυνη για την είσοδο και τον κατακλυσμό του πανεπιστημίου από την αγορά, και χωμένη μέχρι την μύτη σ' αυτήν) αλλά να απορρίψει την ίδια την πανεπιστημιακή εξουσία.

Η *πανεπιστημιακή κοινωνία* ακολουθεί στην σκέψη της την αντίθετη κατεύθυνση από αυτή στην οποία την οδηγεί η πρακτική της. Για να μην απορρίψει τον εαυτό της, αναγκάζεται να αποδεχθεί την παλιά *πανεπιστημιακή εξουσία* και για να απορρίψει την παλιά εξουσία, αναγκάζεται να απορρίψει και τον εαυτό της. Αυτή η αντιφατική διάθεση μοιάζει με σχιζοφρένεια! Αλλά στις εφηβικές καταστάσεις αυτό που μοιάζει με σχιζοφρένεια είναι στην πραγματικότητα η εξαιρετικά δύσκολη, και ίσως επικίνδυνη, αλλά φυσιολογική αναζήτηση μιας ισορροπίας ανάμεσα στο καλωσόρισμα της νέας κοινωνίας στην οποία ο ίδιος ο έφηβος παίρνει υπόσταση, χωρίς την απόρριψη της κληρονομιάς της παλιάς κοινωνίας από την οποία γεννήθηκε. Με άλλα λόγια η ισορροπία ανάμεσα στην ρήξη με το παλιό χωρίς τη διάσπαση της κοινωνικής συνέχειας. Αντίστοιχα η φαινομενική πανεπιστημιακή σχιζοφρένεια είναι στην πραγματικότητα η επίσης εξαιρετικά δύσκολη ισορροπία ανάμεσα στην αποδοχή της κληρονομιάς του παλιού πανεπιστημίου χωρίς την απόρριψη της νέας μορφής του. Με άλλα λόγια το πρόβλημα του πανεπιστημίου είναι η αποδοχή της φυσιολογίας της *πανεπιστημιακής κοινωνίας* χωρίς την αποδοχή μιας νέας μορφής της παλιάς *πανεπιστημιακής εξουσίας*, συγχρόνως με την απόρριψη του αναχρονισμού της παλιάς *πανεπιστημιακής εξουσίας* χωρίς την απόρριψη της ίδιας της *πανεπιστημιακής κοινωνίας*.

Η κατεύθυνση της παιδείας

Σ' αυτό το σημείο προκύπτουν τρία διαδοχικά ερωτήματα:

- 1) Είναι το πανεπιστήμιο απαραίτητο, έστω και με μια άλλη μορφή, σαν τόπος, επεξεργασίας της γνώσης και πολιτιστικής διαδοχής των γενεών; Ή μήπως το πανεπιστήμιο τείνει να αντικατασταθεί εντελώς με κάποιον άλλου είδους τόπο, στον οποίο θα εγκατασταθούν, αυτή η διαδικασία;

- 2) Αν η πανεπιστημιακή εξουσία, παρότι δημιουργεί την κινητήρια αντίθεση για την μελλοντική εξέλιξη του πανεπιστημίου, αντιδρά σ' αυτή την εξέλιξη, τότε ποιες είναι οι κινητήριες δυνάμεις οι οποίες αποτελώντας την κινητήρια δύναμη της πανεπιστημιακής κοινωνίας θα οδηγηθούν σ' αυτή την εξέλιξη;
- 3) Είναι αναγκαία η διατήρηση της πανεπιστημιακής εξουσίας με αυτή η με κάποια άλλη μορφή; Χρειάζεται, με άλλα λόγια, για να διατηρηθεί το πανεπιστήμιο, κάποια μορφή εξουσιαστικής διαμεσολάβησης, ή μπορεί και να κλείψει;

Η απάντηση σε αυτά τα ερωτήματα δεν είναι καθόλου εύκολη. Αυτός είναι και ο λόγος που η ορμή των φοιτητικών κινητοποιήσεων αυτών των ημερών δεν συνοδεύεται και από μια σαφή πολιτική αντίληψη για την κατάσταση που επικρατεί, ούτε και από κάποιο σχετικά σαφές πολιτικό σχέδιο ή έστω από μια σαφή αντίληψη για την προοπτική του σημερινού θεσμού του πανεπιστημίου.

Το κείμενο των φοιτητών στο οποίο αναφερόμαστε υποστηρίζει ότι *«αντί να προσπαθούμε να βρούμε τρόπους να εξασφαλίσουμε την επιβίωσή του [του πανεπιστημίου] συζητώντας λεπτομερώς μεταρρυθμίσεις, (...) πρέπει να κάνουμε ό,τι περνάει από το χέρι μας [οι φοιτητές] για να εμποδίσουμε ακόμη κι αυτή την προβληματική λειτουργία του, ώστε να γίνει ολοφάνερη η αδυναμία του.»*.

Εδώ, ενώ στην αρχή φαίνεται ότι το κείμενο προτείνει στους φοιτητές να κάνουν ό,τι περνάει απ' το χέρι τους για να καταστρέψουν το προβληματικό πανεπιστήμιο, στο τέλος προβάλλει σαν στόχο αυτής της παρεμπόδισης το να γίνει απλά φανερή η αδυναμία του. Παρά την επιθετικότητα της έκφρασης ουσιαστικά οι φοιτητές που το συνέταξαν δεν φαίνονται σίγουροι ότι το πανεπιστήμιο μπορεί να λείψει αλλά και αν δεν λείψει δεν φαίνονται σίγουροι για την μορφή του. Η ίδια αμηχανία όμως, που άλλωστε είναι φανερή και σε όλη την ορμητική αντίδραση του φοιτητικού κόσμου, είναι επίσης φανερή και στα σχέδια της κυβέρνησης, όσο και αν αυτοί που τα εκπονούν φαίνονται σίγουροι για την αναγκαιότητα τους.

Η αμφίπλευρη αυτή αμηχανία δείχνει πως, παρότι φαίνεται να επίκεινται κοσμογονικές αλλαγές στην μορφή της παιδείας προς την κατεύθυνση της διάλυσης της επιστήμης μέσα στις διαδικασίες της αγοράς, κανείς δεν είναι σίγουρος ότι, ακόμα κι αν το πανεπιστήμιο αλλάξει μορφή, μπορεί να πάψει να υπάρχει η διακε-

κριμένη πανεπιστημιακή λειτουργία. Η επιμονή της πανεπιστημιακής κοινωνίας στην ιδέα της "δωρεάν" και "δημόσιας" παιδείας σε συνδυασμό με την αδυναμία της πολιτικής εξουσίας να απορρίψει αυτή την ιδέα -- παρά την δέσμευση της στα λεγόμενα νεοφιλελεύθερα κελεύσματα -- δείχνει ότι δεν μπορεί να καταργηθεί η διευρυμένη λειτουργική σχέση του πανεπιστημίου με την κοινωνία, η οποία οικοδομήθηκε μετά την αστική επανάσταση. Όποια αλλαγή και αν γίνει στο πανεπιστήμιο, η αλλαγή αυτή θα καταλήξει να διευρύνει ακόμα περισσότερο σε έκταση αυτή την σχέση αλλά και αντίθετα να την στενέψει με την έννοια της συγγένειας μεταξύ τους. Αν παρατηρήσουμε, πράγματι, την αντίθεση θέσεων μεταξύ πανεπιστημίου και κυβέρνησης, παίρνοντας υπόψη την πραγματική κατάσταση που έχει δημιουργηθεί σήμερα, θα συμπεράνουμε ότι άσχετα από την πολιτική τους ασάφεια, όλες οι θέσεις που εκφράζονται συνοψίζονται στην ακόμα μεγαλύτερη *κοινωνικοποίηση* της παιδείας. Το κοινό τελικά "όραμα" όλων των παραγόντων της παιδείας, είναι ουσιαστικά η λειτουργική ενσωμάτωση του αυριανού πανεπιστημίου στην αυριανή κοινωνία. Η πλευρά της εξουσίας φαντάζεται την ενσωμάτωση αυτή μέσω της υποταγής του πανεπιστημίου στην αγορά, ενώ η κοινωνία φαντάζεται την ίδια ενσωμάτωση μέσω της διατήρησης του "δημόσιου" και δωρεάν χαρακτήρα της. Το παράδοξο είναι ότι η εξουσία επικαλούμενη τις ανάγκες της αγοράς, επικαλείται σαν αποφασιστική δύναμη την κοινωνία, ενώ η κοινωνία μέσω της επιμονής για τον "δημόσιο" χαρακτήρα της παιδείας, επικαλείται την σαν αποφασιστική δύναμη την εξουσία!

Η αιτιολόγηση της κρίσης

Στο κείμενο των φοιτητών της Μυτιλήνης, η αιτία της κρίσης τοποθετείται στην κλασική αντίφαση του αστικού κοινωνικού συστήματος ανάμεσα και στην "ισότητα" και στην "άμιλλα": *«... η κρίση του πανεπιστημίου ξεκίνησε όταν από την πλευρά της κοινωνίας αλλά και από τη πλευρά του κράτους και του κεφαλαίου το πανεπιστήμιο χρησιμοποιήθηκε τόσο ιδεολογικά όσο και πρακτικά σαν ένας θεσμός ίσων ευκαιριών στην κοινωνική ανέλιξη μέσω της εκπαίδευσης»*. Επισημαίνει το κείμενο ότι *«... αν, θεωρητικά, όλοι μπορούν να εκπαιδεύονται, δεν μπορούν όλοι να έχουν και μια προνομιούχα κοινωνική θέση»*. Μέσα από αυτή την αιτιολόγηση καταλήγει στην διαπίστωση από την οποία ξεκίνησε, ότι δηλαδή

«το πανεπιστήμιο που υπάρχει όμως είναι ανίκανο να ανταποκριθεί τόσο στην απαίτηση του φοιτητικού κινήματος όσο και στις επιδιώξεις της αγοράς» αφού *«δεν είναι λειτουργικό για την σημερινή καπιταλιστική οικονομία, δεν είναι λειτουργικό ούτε για την παροχή εκπαίδευσης»*. Και αποδίδοντας στο κράτος και στην αγορά *«την σημερινή απόπειρα για ξεπέραςμα του πανεπιστημίου»*, περνάει στην αναρώτηση κατά πόσο *«μπορεί το φοιτητικό κίνημα να επιχειρήσει το ξεπέραςμά του [του πανεπιστημίου] με τους δικούς του όρους; Μπορεί το φοιτητικό κίνημα να ξεπεράσει τη σχιζοφρένιά του και να διεκδικήσει την καταστροφή τόσο της διαχωρισμένης γνώσης όσο και του κοινωνικού διαχωρισμού, όπως εκφράζονται μέσα από τον θεσμό του ετοιμοθάνατου πανεπιστημιακού θεσμού;»* στην οποία όμως αναρώτηση δεν δίνει απάντηση, αλλά ούτε και μέσω αυτής δίνει κάποια διέξοδο, από την οποία θα μπορούσε κανείς να οδηγηθεί σε μια κάποια απάντηση.

Τίθεται επομένως και από το κείμενο των φοιτητών της Μυτιλήνης το ερώτημα της κυρίαρχης αντίθεσης στον κοινωνικό τόπο του πανεπιστημίου, καθώς και το ερώτημα των δυνάμεων που αντιπαρατίθενται σε αυτή την αντίθεση. Γίνεται κάποια αναφορά στην "ταξικότητα" στην φράση *«... ίσων ευκαιριών που πάντοτε ήταν εικονικές, μιάς και η ταξικότητά τους συγκαλύπτονταν από μια σειρά "αντικειμενικά" κριτήρια.»* αλλά είναι φανερό ότι γίνεται περισσότερο με την έννοια της "ιδιοτέλειας" του κράτους και της αγοράς, παρά για να υποστηριχτεί η ταξική δομή της αστικής κοινωνίας στη σημερινή της μορφή. Για άλλη μια φορά επομένως σ' αυτό το κείμενο διαπιστώνει κανείς την έλλειψη μιας κοινωνικής θεωρίας "μετά" από την ταξική κοινωνική θεωρία και αντιλαμβάνεται την τεράστια αρνητική αλλά και από μια άποψη θετική επίπτωση στον πολιτικό λόγο αυτής της έλλειψης. Μένουμε όμως εδώ στη διαπίστωση ότι σ' αυτή τη φάση, ενώ εκφράζεται εντονότατα μια αντίθεση, καμία από τις δυνάμεις που συμμετέχουν και αντιπαρατίθενται σε αυτήν δεν μπορεί να συνειδητοποιήσει ούτε την ουσία αυτής της αντίθεσης ούτε την διάταξη των δυνάμεων που αντιπαρατίθενται σε αυτήν. Οι φοιτητές λέγοντας "εμείς" και εννοώντας αφηρημένα το "φοιτητικό κίνημα" απαντούν κατά το ήμισυ και σ' αυτό το ερώτημα ορίζοντας πως από τη μια μεριά της αντίθεσης υπάρχει ένα κοινωνικό "κίνημα" αλλά αφήνουν ανοικτό τόσο το ερώτημα από πού προκύπτει η αντίθεση όσο και το ερώτημα ποιος είναι από την άλλη πλευρά.

Το "κράτος" και η "αγορά" είναι μια ίσως ενδεικτική απάντηση, αλλά δεν παύει να είναι μια απάντηση ευκολίας αφού δεν παίρνει υπόψη ότι το "κράτος" και η "αγορά" είναι κοινωνικές εκφράσεις, που δεν μπορούν παρά να κρύβουν επίσης μέσα τους την κυρίαρχη κοινωνική αντίθεση, καθώς επίσης ότι και στον φοιτητικό κόσμο δεν υπάρχει μόνο το εν δυνάμει "φοιτητικό κίνημα" αλλά και δυνάμεις αντίθετες στα κοινωνικά κινήματα. Αυτές άλλωστε ακριβώς προσπαθεί να αναδείξει και να διευκολύνει η κυβερνητική εξουσία με την "μεταρρύθμιση" που επιχειρεί. Μια ρεαλιστική ωστόσο απάντηση σ' αυτό το ερώτημα, δυσκολεύεται, πρέπει να το πούμε για άλλη μια φορά, από την έλλειψη μιας σύγχρονης κοινωνικής θεωρίας. Αρχίζει πάντως να γίνεται φανερό μέσα στην καθημερινή πράξη η ανάγκη αποπροσωποποίησης τόσο της αντίθεσης όσο και των δυνάμεων που αντιτίθενται σ' αυτήν. Στο ζήτημα ειδικά της παιδείας και της επιστήμης, αρχίζει να γίνεται φανερό, και στη συγκεκριμένη αναταραχή, ότι η αντιπαράθεση βρίσκεται σε όλες τις θέσεις του πανεπιστημιακού τόπου και ότι πρόσωπα που ανήκουν στις δύο πλευρές της αντιπαράθεσης μπορούν να βρίσκονται τόσο μέσα στον φοιτητικό χώρο όσο και στο χώρο του διδακτικού προσωπικού. Αυτό φανερώνεται και από την αδυναμία της *πανεπιστημιακής εξουσίας* να διαχωρίσει τη καθαρά την πολιτική της θέση από την *πανεπιστημιακή κοινωνία* όσο και από την αδυναμία του φοιτητικού κόσμου, που εκδηλώνεται και στο κείμενο των φοιτητών της Μυτιλήνης, να ταυτίσουν την *πανεπιστημιακή εξουσία* με αυτό που ονομάζουν "κράτος" και "αγορά". Αυτός είναι και ο λόγος που στο ανά χείρας κείμενο δεν χρησιμοποιείται πολύ πρόθυμα ο όρος "φοιτητικό κίνημα" αλλά προτιμάται ή αντιπαράθεση στον όρο *πανεπιστημιακή εξουσία* του όρου *πανεπιστημιακό κίνημα*.

Η παιδεία ως παροχή και ως κατάσταση

Τελικά το ιδεολογικό πρόβλημα της παρούσας αναταραχής στο πανεπιστήμιο είναι η διευκρίνιση της έννοιας με την οποία εμπλέκονται στη συζήτηση οι όροι "δημόσιο" και "δωρεάν", αφού είναι φανερό ότι σ' αυτούς συνοψίζεται συμβολικά η πραγματική αντίθεση στην κοινωνική λειτουργία της παιδείας. Η εγκατάσταση όμως αυτού του συμβολισμού, οφείλεται στο "προπατορικό αμάρτημα"

της πολιτικής σκέψης, στην διαστρέβλωση της έννοιας της "οικονομίας" και του "οικονομικού αγαθού". Οικονομία δεν είναι απλά ένα *σύστημα παραγωγής και διανομής αγαθών* παρότι είναι σωστό να εξετάζεται ξεχωριστά ως τέτοιο. Είναι στην πραγματικότητα, ο τρόπος με τον οποίο η *οργανωμένη* ή αλλιώς *πολιτισμένη* κοινωνία υπάρχει μέσα στο φυσικό της περιβάλλον. Μετά από την εξαιρετικά αποδοτική αναγωγή, εκ μέρους του Μαρξ και του Ένγκελς, της *οικονομίας* σε προνομιακό παράδειγμα επιστημονικής εξέτασης του τρόπου με τον οποίο η ανθρώπινη κοινωνία συγκροτείται και υπάρχει μέσα στο φυσικό της περιβάλλον, ήταν φυσικό, μια ανώριμη πολιτική σκέψη να υποκαταστήσει το ιστορικό ζήτημα της σχέσης κοινωνία-φύση με την πολιτική αντίθεση που αυτή δημιουργούσε. Αποτέλεσμα αυτής της υποκατάστασης ήταν να καταντήσει σταδιακά η πολιτική σκέψη να ασχολείται αποκλειστικά με την, δίκαια ή όχι, *διανομή των οικονομικών αγαθών* ανάμεσα στα μέλη της κοινωνίας. Από εδώ έχει προκύψει και η έννοια του "*δημόσιου*" και η έννοια του "*δωρεάν*". Θεωρείται δηλαδή η παιδεία σαν οικονομικό αγαθό που θα έπρεπε να διανέμεται δωρεάν. Ο καπιταλισμός όμως, συνεχίζει η ίδια σκέψη, αυτό το αγαθό το πουλάει στα άτομα που θέλουν να μορφωθούν, και αφού μορφωθούν κάνει τα άτομα αυτά αντικείμενο εκμετάλλευσης εκ μέρους του. Η θεώρηση δεν είναι λάθος όταν μάλιστα οδηγεί, όπως στο εν λόγω κείμενο, στο συμπέρασμα της ανεπάρκειας του πανεπιστημίου να ικανοποιήσει τις δύο αντιτιθέμενες πλευρές που είναι, όπως το θέτει, από τη μια μεριά **«οι επιδιώξεις της αγοράς»** και από την άλλη μεριά η **«απαίτηση του φοιτητικού κινήματος»**. Ωστόσο η θεώρηση αυτή δεν επαρκεί για την κατανόηση της ιστορικής και πολιτικής λειτουργίας του πανεπιστημίου, στο βαθμό που δεν τοποθετεί τις δύο πλευρές μέσα στο κοινωνικό γίγνεσθαι.

Αντίθετα με ό,τι πιστεύεται, οι έννοιες αυτές στην πραγματικότητα, καθαγιάζουν την εξουσία. Το "*Δημόσιο*" είναι αυτό που κάποια εξουσία αποφασίζει να καταστήσει ιδιοκτησία του κοινωνικού συνόλου, χρίζοντας έτσι τον εαυτό της εξουσία προς χάριν -- και επομένως στο όνομα -- κάποιας *κοινωνικής πλειοψηφίας*. Με την ίδια λογική το "*δωρεάν*" είναι αυτό που αυτή η ιστορική εξουσία "*δωρίζει*" στη μεγάλη πλειοψηφία που την στηρίζει. Δεν θα επιμείνουμε περισσότερο, σ' αυτό το κείμενο, για το πώς η ριζοσπαστική επαναστατική, πολιτική σκέψη κατάντησε, μέσω της παρεξήγησης του σοσιαλισμού, να εξαντλείται σ' αυτή την ανοησία του "*δημόσιου*" και του "*δωρεάν*", για ολόκληρο το φάσμα των κοινωνικών

προβλημάτων, όπως για την αμοιβή εργασίας, το ασφαλιστικό, την υγεία κ.λπ. Θα επισημάνουμε πάντως όμως ότι αυτή είναι η κεντρική σκέψη που διέπει τόσο την αναταραχή στο πανεπιστήμιο όσο όμως και την απόπειρα μεταρρύθμισης του.

Αλλά από την άλλη μεριά, όπως ήδη υπαινιχθήκαμε πιο πάνω, τόσο από την καθημερινή πρακτική όσο και από τις αντιπαρατιθέμενες θέσεις γύρω από το πρόβλημα της παιδείας, φαίνεται ότι οι αντιλήψεις που υπάρχουν για τη σημασία των εξελίξεων, αλλά και για τον νόημα των απαιτήσεων που προβάλλονται δεν συμβαδίζουν, αναγκαστικά, με την κατεύθυνση προς την οποία αυτές οι εξελίξεις εντέλει και εξ αντικειμένου οδηγούν. Αλλά εν όψει του τέρματος αυτών των εξελίξεων η αδυναμία του *πανεπιστημιακού κινήματος* να συγκεκριμενοποιήσει πολιτικά τους στόχους του είναι ευεργετική, ενώ η αδυναμία της *πανεπιστημιακής εξουσίας* να υποστηρίξει πολιτικά τους δικούς της στόχους είναι για αυτήν καταστρεπτική. Γιατί η "άγνοια" του *πανεπιστημιακού κινήματος* βοηθάει στην υπερπήδηση των εμποδίων, στην πρακτική και πνευματική ορμή του. Ενώ η "άνοια" *πανεπιστημιακής εξουσίας* την εμποδίζει να αντισταθεί στην ορμή της ιστορικής αλλαγής. Έτσι, αγκαλιασμένες οι δύο αντίπαλες τάσεις του πανεπιστημίου, βαδίζουν προς μια κατάσταση που, με κάποιο παράδοξο τρόπο, "δικαιώνει" τόσο την πλευρά που θέλει την "νεοφιλελεύθερη" εκπαίδευση όσο και την πλευρά που θέλει την "δημόσια" και "δωρεάν" παιδεία αλλά δεν θα είναι ούτε το ένα ούτε το άλλο.

Από που έρχεται και που πάει το πανεπιστήμιο

Το σημερινό πανεπιστήμιο είναι συνέχεια -- και τελική μορφή -- του αστικού πανεπιστημίου, το οποίο είναι επίσης συνέχεια των προηγούμενων πανεπιστημιακών μορφών και συγκροτήσεων. Συνεχίζει να είναι αστικό στον βαθμό που η έννοια της πανεπιστημιακής "αυθεντίας" (δηλαδή της "ιδιοκτησίας" της γνώσης) και η έννοια του "δασκάλου" (δηλαδή του πατέρα της γνώσης) συνεχίζει να υπάρχει, όσο κι αν αυτή έχει γελοιοποιηθεί, μετά τον Μάη του 68, από μια γενιά του τότε φοιτητικού κόσμου, τα μέλη της οποίας αποτελούν σήμερα τις σκληρές -- μαζί και τις πιο γελοίες -- εκδοχές πανεπιστημιακής "αυθεντίας". Η ιστορία του σημερινού πανεπιστημίου είναι μεγάλη, εδώ όμως θα αρκεστούμε να αναφέρουμε ενδεικτικά μερικούς σταθμούς από τους οποίους πέρασε το αστικό πανεπιστήμιο

για να φτάσει από την πρώτη και καθαρή μορφή του σαν πανεπιστήμιο της αστικής κοινωνίας, μέχρι την σημερινή του μορφή. Σταθμούς που σχετίζονται με σημαντικές εξελίξεις στην πολιτική κατάσταση, στις οποίες το πανεπιστήμιο πήρε μέρος διαμορφώνοντας τις και διαμορφωνόμενο απ' αυτές. Την κύρια θέση σε αυτές τις εξελίξεις έχει το πείραμα του σοσιαλισμού, η θέση του πανεπιστημίου στο οποίο, ελάχιστα έχει μελετηθεί. Η πολιτική συγκυρία όμως που χαρακτηρίζει συνολικά το σημερινό πανεπιστήμιο είναι αυτή της Μεγάλης Προλεταριακής Πολιτιστικής Επανάστασης, στην Κίνα, η σχέση του πανεπιστημίου με την οποία έχει κρατηθεί, περισσότερο από οτιδήποτε άλλο στον σημερινό κόσμο μια ένοχη σιωπή. Το γεγονός ότι ολόκληρος ο Μάης του 68, που θεωρείται κοσμογονικός για την δύση δεν είναι παρά μια ελάχιστη εφαρμογή ιδεών που αναδείχθηκαν στη διάρκεια της, εξηγεί την σιωπή και την συγχρόνως την ακυρώνει. Υπάρχει τέλος το πανεπιστήμιο των εξαρτημένων καπιταλιστικών χωρών, ανάμεσα στις οποίες και η Ελλάδα. Ελάχιστη προσοχή έχει δοθεί στην πραγματική λειτουργία του πανεπιστημίου αυτών των χωρών σαν πηγή απομύζησης γνώσης και της εξ αυτής ισχύος από τις μητροπόλεις του λεγόμενου ιμπεριαλισμού. Χωρίς τη μελέτη αυτής της πορείας του δυτικού πανεπιστημίου είναι αδύνατο να γίνει αντιληπτή η σημερινή κατάσταση όσο και αν αυτή βρίσκεται μπροστά στα μάτια μας.

Τα χαρακτηριστικά του "νέου" πανεπιστημίου που σχεδιάζουν οι διάφορες εκδοχές της σημερινής εξουσίας, δεν είναι μακριά από τις πραγματικές λειτουργικές ανάγκες της σημερινής κοινωνίας, και άλλωστε γι αυτόν ακριβώς το λόγο έχουν ήδη σχεδόν επιβληθεί. Το γεγονός ότι δεν υπάρχουν σαφείς θέσεις από μια πλευρά αντίθετη στην εξουσία, δείχνει εκ πρώτης όψεως σαν όλες αυτές οι κινητοποιήσεις, ενάντια στα μέτρα που προωθούνται, να είναι αδικαιολόγητες και επιπόλαιες. Αν όμως σκεφτούμε αντίστροφα, ότι δεν είναι δυνατό κινητοποιήσεις με τέτοια ζοηρότητα να είναι επιπόλαιες ή ακόμα χειρότερα υποκινούμενες, θα καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι η αντίθεση ανάμεσα στην *πανεπιστημιακή εξουσία* και στην *πανεπιστημιακή κοινωνία* έχει βαθύτατες αιτίες τις οποίες για κάποιο λόγο οι ενδιαφερόμενες πλευρές δεν μπορούν η δεν θέλουν να συνειδητοποιήσουν. Και παρατηρώντας ότι τα χαρακτηριστικά του νέου πανεπιστημίου είναι απολύτως δικαιολογημένα από άποψη κατεύθυνσης με βάση την σημερινή κοινωνία, αντιλαμβανόμαστε ότι τελικά το σύστημα εξουσίας, προσπαθεί να επιβάλει μια μορφή πανεπιστημίου, που είναι κατάλληλη να ανταποκριθεί στις ανάγκες

της κοινωνίας αλλά να την επιβάλει με τέτοιο τρόπο που θα εξυπηρετήσει τις εξουσιαστικές και όχι τις κοινωνικές ανάγκες.

Το "νέο" πανεπιστήμιο, επισημοποιεί απλώς τον χαρακτήρα που έχει ήδη αποκτήσει το "παλιό" πανεπιστήμιο. Χωρίς να χάσει τον δημόσιο χαρακτήρα του, έχει χάσει την αίγλη του μεγάλου, συγκεντρωμένου στα μεγάλα αστικά κέντρα, πανεπιστημίου, με τους σοφούς καθηγητές, πραγματικούς άρχοντες των τομέων της γνώσης που διαφέντευαν. Το "παλιό" πανεπιστήμιο έχει ήδη απλωθεί στις πόλεις και στα χωριά της Ελλάδας, μόνο και μόνο για να καταλείψει τον πληθυσμό του πανεπιστημίου, που αλλιώς θα συγκεντρώνονταν επικίνδυνα στις δύο μεγάλες πόλεις της χώρας. Για τους φοιτητές όμως αυτή η αποκέντρωση είναι χειρότερη από συγκέντρωση αφού στη μεγάλη πλειοψηφία τους χρειάζεται να ταξιδεύουν για τις σπουδές τους μακρύτερα παρά αν σπούδαζαν στα μεγάλα αστικά κέντρα. Το "παλιό" πανεπιστήμιο έχει ήδη συνδεθεί με την παραγωγή, αφού έχει υποταχθεί στις ανάγκες των καπιταλιστικών επιχειρήσεων. Όχι όμως στις ανάγκες που προκύπτουν από την κοινωνική τους χρησιμότητα, αν τους έχει μείνει και καμία, αλλά από την ανάγκη αύξησης και συσσώρευσης των κερδών. Τέλος το παλιό πανεπιστήμιο έχει ήδη απορροφηθεί από την αγορά αφού τα τμήματα του δεν έχουν καμία διαφορά από μια κοινή καπιταλιστική επιχείρηση αν εξαιρέσει κανείς ότι δεν χρειάζεται να πληρώνει τους εργαζομένους. Αν προσθέσουμε και την λεγόμενη *αξιολόγηση* και την λεγόμενη *δια βίου εκπαίδευση*, φτάνουμε σε ένα αποκεντρωμένο πανεπιστήμιο που μοιάζει με αυτό που προπαγανδίζόταν σαν σοσιαλιστικό πανεπιστήμιο, μόνο που επειδή δεν είναι σοσιαλιστικό είναι απλά μια καπιταλιστική καρικατούρα πανεπιστημίου.

Πραγματικά, όχι μόνο το πανεπιστήμιο αλλά και πολλοί άλλοι τόποι των σημερινών καπιταλιστικών κοινωνικών λειτουργιών αντιγράφουν σε μορφή καρικατούρας τις αντίστοιχες σοσιαλιστικές κοινωνικές λειτουργίες. Αυτό σημαίνει ότι η κατεύθυνση του πανεπιστημίου δεν καθορίζεται από την έκβαση των αντιπαράθεσεων μεταξύ των δυνάμεων που συμμετέχουν στην πανεπιστημιακή κοινωνία, αλλά από την εξέλιξη της πραγματικής κοινωνικής λειτουργίας. Αντίθετα οι συγκρούσεις των πολιτικών δυνάμεων με αντικείμενο το πανεπιστήμιο καθορίζονται από την κατεύθυνση που παίρνει εκ των πραγμάτων η πανεπιστημιακή λειτουργία. Ωστόσο η πολιτική αντιπαράθεση και σύγκρουση είναι απαραίτητη για

να συνειδητοποιηθεί και να υλοποιηθεί η σχετική κατεύθυνση. Για να υπάρξει όμως πραγματική πολιτική αντιπαράθεση είναι απαραίτητη η ανάδειξη μιας πολιτικής κατεύθυνσης που θα εκφράσει πραγματικά την ιστορική κατεύθυνση του πανεπιστημίου και που θα συσπειρώσει γύρω της τις πολιτικές δυνάμεις που είναι πραγματικά αντίθετες στο συντηρητισμό που εκφράζει σήμερα η εξουσία. Ποιες είναι αυτές οι δυνάμεις και πως θα εξελιχθεί μια τέτοια πολιτική διαδικασία; Αυτό είναι ένα ζήτημα που θα απαντηθεί όταν οι δυνάμεις για τις οποίες μιλάμε θα αναδειχθούν. Το μόνο που μπορεί να ειπωθεί προς το παρόν είναι ότι αυτές οι δυνάμεις δεν μπορούν να είναι μια καρικατούρα των παλιότερων επαναστατικών δυνάμεων, όπως είναι οι δυνάμεις της αριστεράς που προσπαθούν να επωφεληθούν από την αναταραχή στο πανεπιστήμιο.

Το νέο πανεπιστήμιο

Η κοινωνικοποίηση του πανεπιστημίου, δηλαδή η σύνδεση του με την γενική κοινωνική λειτουργία και ο προσανατολισμός του στην εξυπηρέτηση των επιμέρους κοινωνικών λειτουργιών, από άποψη επιστημονική, δεν μπορεί να αμφισβητηθεί. Έχει άλλωστε, όπως ήδη ειπώθηκε, σχεδόν ολοκληρωθεί. Αυτό όμως που μπορεί και πρέπει να μπει σε συζήτηση είναι το κατά πόσον η συγκεκριμένη κοινωνικοποίηση που συμβαδίζει με την αντίστοιχη κοινωνικοποίηση της εξουσίας στην "βιοπολιτική" της έκφραση, μπορεί να εξυπηρετήσει πραγματικά τον πιο πάνω προσανατολισμό. Ή μήπως αντίθετα τα μέτρα που παίρνονται προς αυτή την κατεύθυνση υπηρετούν στην πραγματικότητα την συντήρηση του πιο αναχρονιστικού στοιχείου του "παλιού" πανεπιστημίου που είναι η έννοια της *πανεπιστημιακής αυθεντίας*, στην νέα της αγοραία έκφραση.

Είναι σαφές ότι η *πανεπιστημιακή αυθεντία*, εκτός του ότι είναι μια μορφή ιδιοκτησίας, είναι και μια μορφή εξουσίας. Στην κλασική της μορφή η αυθεντία εξυπηρετούσε την διαδικασία της γνώσης. Την εξυπηρετούσε έστω και απαγορεύοντας την εκτροπή σε ζητήματα που δεν είχαν ιδιαίτερη σημασία και αξία, μπροστά στην επείγουσα ανάγκη να λυθούν με επιστημονικό τρόπο ορισμένα ζωτικής σημασίας και ώριμα για επίλυση προβλήματα της κοινωνίας, αντί να συνεχίσουν αυτά να αντιμετωπίζονται με παρωχημένες, θρησκευτικές βασικά, δοξασίες. Το

κύρος που είχε τότε η "αυθεντία" στηριζόταν στην κοινωνική αποδοχή λόγω της χρησιμότητάς της, εν ονόματι της οποίας παραμερίζονταν τα δυσάρεστα φαινόμενα που την ακολουθούσαν. Στην σημερινή της μορφή, η αυθεντία στηρίζεται σε μια κοινωνική αποδοχή που αποκτάται μέσω των μηχανισμών της αγοράς που ουσιαστικά αποκρύπτουν την αχρηστία της. Αν θέλει όμως κανείς να αντιμετωπίσει με συνέπεια αυτό το ζήτημα, πρέπει να παραδεχτεί ότι, αν και το κύρος που αποκτά μια άποψη μέσω των μηχανισμών της αγοράς δεν εξασφαλίζει την πραγματική εγκυρότητά της και επομένως η ίδια η παραδοχή της αυθεντίας είναι εντελώς καταστροφική, ωστόσο η ανάπτυξη μηχανισμών της αγοράς που εμπλέκει την κοινωνία στις διαδικασίες αξιολόγησης της γνώσης, δεν μπορεί καθόλου να θεωρηθεί άχρηστη και επομένως δεν μπορεί να απορριφθεί.

Το σημερινό πανεπιστήμιο, και χωρίς την ιδιωτικοποίηση, που δεν είναι παρά η τελική πινελιά σε έναν πίνακα που έχει ήδη ζωγραφιστεί, έχει αποκτήσει όλα τα χαρακτηριστικά μιας κοινωνικοποιημένης παιδείας, χωρίς να είναι πραγματικά κοινωνικοποιημένη, αφού και σ' αυτή τη μορφή η λειτουργία της δεν καθορίζεται από τις κοινωνικές ανάγκες αλλά από την ανάγκη διαιώνισης της εξουσιαστικής κοινωνικής λειτουργίας. Το χειρότερο όμως είναι ότι οι εξουσιαστικές σχέσεις διατηρούνται έχοντας ξεπεράσει κάθε όριο χρησιμότητάς τους και έχοντας φτάσει να παρεμποδίζουν επικίνδυνα τις κοινωνικές διαδικασίες που κάποτε εξυπηρέτούσαν. Όταν μάλιστα αυτές οι κοινωνικές διαδικασίες έχουν μεταμορφωθεί κάτω από την επενέργεια των ίδιων των εξουσιαστικών σχέσεων.

Έτσι μπορούμε να πούμε ότι το σημερινό πανεπιστήμιο λειτουργεί υπό το καθεστώς μιας αντίφασης που όλο και περισσότερο οξύνεται. Η πανεπιστημιακή κοινωνία διαρκώς μεταμορφώνεται προκειμένου να υποστηρίξει τις ραγδαία αναπτυσσόμενες κοινωνικές λειτουργίες και, από την άλλη μεριά, αναλύσκει στην ανάπτυξη μεθόδων για τη συντήρηση της εξουσιαστικής ουσίας των ίδιων κοινωνικών λειτουργιών. Η απάντηση επομένως στο τρίτο από τα ερωτήματα που θέσαμε πιο πάνω σ' αυτό το κείμενο, είναι ότι ούτε η παιδεία ούτε καμία άλλη από τις σημαντικές κοινωνικές λειτουργίες δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς την κατάργηση του συστήματος εξουσίας. Ενός συστήματος που σήμερα "ζει" ακόμα χρησιμοποιώντας σαν βιολογική διασωλήνωση τους μηχανισμούς της αγοράς, παρόλο που η ίδια η εξέλιξη αυτών των μηχανισμών της αγοράς την έχει καταστήσει ό-

πως είπαμε στην αρχή κλινικά νεκρή. Η απάντηση αυτή όμως είναι αυθαίρετη γιατί δεν στηρίζεται και δεν θα μπορούσε να στηρίζεται σε καμία λογική με βάση τον πολιτικό λόγο και τις πολιτικές αντιλήψεις που υπάρχουν μέχρι στιγμής. Έχει επομένως χρησιμότητα αυτή η απάντηση, όχι με την έννοια ότι μπορεί να καθοδηγήσει άμεσα μια πολιτική πράξη, ενός πραγματικού πανεπιστημιακού κινήματος για παράδειγμα, αλλά με την έννοια ότι μπορεί να απαλλάξει από το άγχος της αποτελεσματικότητας την πολιτική σκέψη, από αυτή την καταραμένη ιδέα ότι η πολιτική είναι η τέχνη του εφικτού, ώστε η πολιτική σκέψη να μπορέσει να αναπτυχθεί.

Η αναταραχή στον χώρο του πανεπιστημίου που άλλωστε, έτσι και αλλιώς, δεν είναι προϊόν πολιτικής λογικής, δείχνει την πραγματική κατεύθυνση των κοινωνικών κινήματων. Είναι γνωστό πως όλα τα πολιτικά κινήματα έχουν ξεκινήσει σαν φοιτητικά κινήματα, ακριβώς γιατί από την κοινωνία του πανεπιστημίου κανείς δεν είχε ποτέ την απαίτηση να παράγει άμεσα αποδοτικό έργο. Ακριβώς γι' αυτό άλλωστε η σύνδεση του πανεπιστημίου με την παραγωγική διαδικασία, μπορεί να αποκτήσει δύο αντίθετες σημασίες. Μπορεί να σημαίνει τη μεταφορά της επεξεργασίας της γνώσης στον τόπο της εργασίας, πράγμα που καθίσταται εφικτό μέσα από την ανάπτυξη της παραγωγικότητας και την εκπληκτική εξέλιξη των μέσων επικοινωνίας και που οφείλεται ακριβώς στην ανάπτυξη της γνώσης. Μπορεί όμως και να σημαίνει αντίθετα τη μεταφορά της εργασίας στον τόπο της γνώσης πράγμα που δεσμεύει την ελευθερία της σκέψης στο πανεπιστήμιο και επομένως την επεξεργασία της γνώσης. Ποιο απ' τα δύο ενδεχόμενα θα υπηρετήσει τελικά η κοινωνικοποίηση του πανεπιστημίου; Αυτό θα εξαρτηθεί από την ανάπτυξη ενός πραγματικού πολιτικού κινήματος στο χώρο του πανεπιστημίου. Ενός κινήματος που δεν μπορεί να είναι, στις σημερινές συνθήκες, αποκλειστικά φοιτητικό, αλλά γενικά πανεπιστημιακό, και που η πρώτη του έκφραση δεν μπορεί είναι άλλη από την γενίκευση ενός "εφηβικού" διλήμματος, σαν αυτό που εκφράζει η συγκεκριμένη αναταραχή που παρακολουθούμε στην Ελλάδα και σ' όλο τον κόσμο.